

Specifická role prezidentských voleb

Jejich význam k pochopení významu funkce prezidenta

Jak se volí prezidenti v Evropě?

- Narůstající popularita přímé volby
- V nepřímých volbách:
  - volba parlament (Lotyšsko, Maďarsko)
  - volba parlamentem doplněným samosprávou s převahou parlamentu (Itálie), resp. vyváženým podílem (Německo)
  - kombinace parlamentní volby a volby parlamentem a samosprávou, převaha samosprávy (Estonsko)

Pokračování

- V přímých volbách:
  - dominance dvoukolového většinového systému s uzavřeným druhým kolem
  - výjimky Irsko (AV), Island (FPTP) a Bosna a Hercegovina (FPTP, specifická volba tří hlav státu)
- Specifika:
  - na Islandu a v Irsku se nekoná prezidentská volba, je-li jen jeden kandidát
    - v Irsku se od roku 1945 takto nekonala volba v 5 z 12 případů
    - na Islandu v 11 z 19 případů, obhajující prezident obvykle drtivě vítězí
  - v Rakousku by se u jednoho kandidáta konal plebiscit, strany mohou mezi koly hypoteticky změnit nominaci

Problémy nepřímé volby

- V některých systémech možnost zablokování (ČR 2003 třetí kolo až třetí volby, Slovensko 1998 trvale blokováno HZDS)
- Důvodem kvalifikovaná většina, nebo alespoň možnost, aby se v posledním kole mohl volitel zdržet hlasování
- Občas nedůstojný průběh (což ale může mít i kampaň pro přímou volbu)

Výhody a nevýhody

Přímá volba

Nepřímá volba

Role přímých prezidentských voleb

- O jakou volbu se jedná dle důležitosti?
- V prezidentském systému je nejdůležitější
- V ostatních je důležitější volba parlamentu, či prezidenta?
- Možnost odlišení „skutečného“ semiprezidencialismu od „nečistého“ parlamentarismu?

Prvořadá, nebo druhořadá

- Prvořadá prezidentská
  - „trestání“ prezidentské strany v druhořadých volbách (nebo netrestání vládních stran v prezidentských volbách)
  - volba ještě více zaměřená na velké a umírněné strany
  - více neplatných hlasů v parlamentních volbách
  - vyšší volební účast v prezidentských volbách
- Prvořadá parlamentní
  - „trestání“ vládních stran v prezidentských volbách
  - úspěch malých a radikálních stran v prezidentských volbách
  - více neplatných hlasů v prezidentských volbách
  - vyšší volební účast v parlamentních volbách

(Ne)jednoznačné indikátory

Neplatné hlasy

- Méně důležité volby méně motivují voliče si hlídat hlasování/více je nabádají vyjádřit protest odevzdáním neplatného hlasu
- Nejsou příliš praktický indikátor
- Intervenuje
  - Složitost hlasování – prezidentské volby jsou zpravidla technicky nejjednodušší
  - Specifické situace – odstoupení kandidáta „na poslední chvíli“

Malé strany

- Voliči jsou více ochotni hlasovat pro menší strany, jsou-li volby méně důležité
- Jak měřit váhu malých stran?

Malé strany dle efektivního počtu

- Jasně koncentrovanější soutěž v prezidentských volbách
- Ale – jsou důležitější, nebo jen stranám „nestojí za to“?
- Nejvyšší efektivní počty Francie a Finsko, pak středovýchodní Evropa, pak zbytek západní Evropy

Malé strany dle podílu

- Nejednoznačné (v jedné skupině se „sejdou“ Rakousko, Rumunsko či Francie, ve druhé např. Kypr, Portugalsko či Slovinsko)
- Velký problém s nezávislými kandidáty

„Trestání“ vládních stran

- Mělo by záležet na poloze v cyklu
- Zkušenost např. ze střední Evropy v tomto směru sporná:
  - dochází k němu, ale trochu jinak, než předpokládá teorie
  - velký vliv toho, zda obhájí stávající prezident

Volební účast

- Voliči spíše volí v „důležitějších“ volbách
- Asi jediný spolehlivý indikátor
- U pěti zemí západní Evropy velmi pěkně ukázal rozdíl mezi Francií a ostatními státy
- Ve středovýchodní Evropě nejasné výsledky, ale:
  - v Rumunsku po oddělení termínů parlamentních a prezidentských voleb vyšší účast v prezidentských
  - v Bulharsku a na Slovensku „méně táhnou“ prezidentské volby než parlamentní
  - tam, kde býval původně viditelně vyšší zájem o prezidentské volby (Litva, Polsko) se hodnoty sblížují

Vývoj odchylny volební účasti v prezidentských volbách

